

Professioneel handelen in het hoger onderwijs

*Ik heb een dik jaar full-time gestudeerd op een onderwerp waar ik nog weinig van wist: de beroepsethiek van docenten in het hoger onderwijs. Wat ik dat jaar leerde, speurend in de literatuur, heb ik opgeschreven. En dat leidde tot een boekje onder de titel *Onderwijsethiek*.¹ Een belangrijke bron was de Angelsaksische literatuur over 'academic ethics'. Maar ik heb ook veel gehad aan de ethische codes van andere professionele beroepen, zoals die van psychologen. En ik kon putten uit mijn eigen ervaring als onderwijskundig adviseur in het hoger onderwijs.*

In het onderwijskundig advieswerk ben je telkens weer aan 't studeren. Elk project is een nieuwe uitdaging die gedegen studie vereist. En wat je al doende leert, moet je vastleggen in rapportages en artikelen. Dat is althans mijn manier van werken. Toen mijn pensioen naderde, wist ik dat ik in elk geval nog één ding doen moest waar ik tot dan toe niet aan toe was gekomen. Studeren op de onderwijsethiek. Als adviseur laat je je leiden door de doelen en randvoorwaarden die door de klant worden gesteld en door de problemen die hij of zij moet oplossen. Daar verdient je je brood mee. Maar nu was de tijd gekomen om met wat meer distantie naar die doelen, randvoorwaarden en problemen te kijken. Dat werd een literatuurstudie naar 'academic ethics': ethische principes en vuistregels die docenten kunnen meewegen in hun professionele handelen binnen het hoger onderwijs.

Het boekje is uitgegeven door mijn voormalige werkgever, het Interfacultaire Instituut voor Lerarenopleiding, Onderwijsontwikkeling en Studievaardigheden (IVLOS) van de Universiteit Utrecht. Om het voor de lezer gemakkelijker te maken het boek te doorzoeken en verwijzingen naar downloadbare literatuur aan te klikken, is het boekje tegelijkertijd *in digitale vorm* uitgegeven.² De enige voorwaarde die mijn werkgever aan de *papieren* uitgave verbond is dat ik zelf voor de distributie naar de boekhandel zou zorgen.

Bibliografische gegevens:

W. Holleman (2006). *Onderwijsethiek: een literatuurstudie over professioneel handelen van docenten in het hoger onderwijs*. Utrecht: Universiteit Utrecht (IVLOS). ISBN-10: 90-811323-1-8. ISBN-13: 978-90-811323-1-2. Distributie: hollemanproducties@hetnet.nl. Omvang: 192 pagina's. Prijs: € 22,50.

Tot zover dus de 'advertorial'. Waar gaat het boekje over? Het gaat over de verantwoordelijkheden die de docent jegens studenten heeft. Er worden vijftien ethische principes onderscheiden, ondergebracht in evenzovele hoofdstukken. Vier principes zijn opgehangen aan de rollen die door de docent in het hoger onderwijs vervuld worden: gids/coach, examinator, studentbegeleider en (mede-)aanbieder van een studiecontract. De overige elf principes betreffen specifieke aspecten van de docentenrol: professional, expert, kostenbeheerser (wat de kosten-voor-de-student betreft!), hoeder van a-normale studenten, groepswerker, deelgenoot in een lerende 'community', rolmodel, opvoeder/socialisator, taaksteller (beheersing van ARBO-risico's) en supervisor (beheersing van derdenrisico's). Op de volgende bladzij tref je de inhoudsopgave van het boek aan, waarin de vijftien principes zijn samengevat.

Voor wie is het boekje bestemd? Ik heb geprobeerd om een leesbare tekst te schrijven en jargon te vermijden. Anderzijds had ik behoefte om mijn bevindingen te verantwoorden. Het is tenslotte het eerste Nederlandstalige boek over beroepsethiek van hogeronderwijsdocenten. Typ het woord *onderwijsethiek* op Google in en je vindt bijna niets. Ik wilde bestaande literatuur ontsluiten voor een Nederlands en Vlaams publiek. Al met al is het voor de modale docent toch enigszins taaie kost geworden. Meer voor de doorbijters dus. Misschien dat ik ooit nog eens aan een publieksversie toekom; of misschien neemt een ander (enthousiast geworden voor het onderwerp) die bal op.

Dat was 't. Kijk desgewenst nog even naar de inhoudsopgave op de volgende bladzij.

Wes Holleman
ethische kroniek 2-1-2007
www.onderwijsethiek.nl

¹ <http://igitur-archive.library.uu.nl/ivlos/2006-1108-200133/Onderwijsethieknov2006.pdf>

² Een efficiënte weg naar de (gratis) download is via <http://www.darenet.nl> > zoeken op *onderwijsethiek*.

<p>--- Summary, voorwoord en dankbetuigingen</p> <p>0. Inleiding bij de vijftien principes</p> <p>1. De docent als professional: u zult zich in uw handelen laten leiden door uw professionele gelofte jegens de student en jegens de samenleving.</p> <p>2. De docent als expert: u zult het vertrouwen niet beschamen dat in u als deskundige op een bepaald vakgebied gesteld is.</p> <p>3. De docent als gids en coach: u zult het vertrouwen niet beschamen dat studenten in u hebben gesteld door zich aan uw opleidings- en cursusregiem te onderwerpen.</p> <p>4. De docent als examiner: u zult het vertrouwen niet beschamen dat de samenleving in u heeft gesteld door u de bevoegdheid te geven tentamens en examens af te nemen en certificaten en diploma's uit te reiken.</p> <p>5. De docent als studentbegeleider: u zult in uw studentbegeleiding de belangen van studenten en aspirant-studenten tot richtsnoer nemen, duidelijkheid scheppen over doel en grenzen ervan, en zorgvuldig omgaan met eventuele dubbelrollen.</p> <p>6. De docent als kostenbeheerser: u zult zuinig omspringen met de hulpbronnen (tijd en geld) die studenten in hun studie moeten steken.</p> <p>7. De docent als aanbieder en uitvoerder van een studiecontract: u zult uw doelgroep definiëren, met haar belangen rekening houden en gewekte verwachtingen nakomen.</p> <p>8. De docent als hoeder van a-normale studenten: u zult met de belangen van a-normale studenten rekening houden.</p> <p>9. De docent als groepswerker: u zult de mogelijkheden van interactie en samenwerking tussen studenten benutten, voor zover dat vanuit uw professionele verantwoordelijkheden gerechtvaardigd is.</p> <p>10. De docent als deelgenoot: u zult studenten bejegenen zoals het betaamt tussen gelijkwaardige deelgenoten in 'learning communities' en 'communities of practice'.</p> <p>11. De docent als rolmodel: u zult het goede voorbeeld geven.</p> <p>12. De docent als opvoeder of socialisator: u zult zichzelf en uw studenten bewust maken van uw vormingsdoelen en hun voldoende ruimte geven eigen keuzes te maken in hun ontwikkeling.</p> <p>13. De docent als werknemer: u zult zich getrouw aan de regels houden die in het belang van studenten zijn uitgevaardigd en hen gelegenheid geven voor hun belangen op te komen.</p> <p>14. De docent als taaksteller: u zult studenten ervoor behoeden dat ze door de uitvoering van studietaken schade ondervinden.</p> <p>15. De docent als supervisor: u zult studenten ervoor behoeden dat ze bij de uitvoering van studietaken schade toebrengen aan anderen of aan zichzelf.</p>
<p>16. De zeven hoofdzonden (Michael Lewis): <i>hebben we misschien principes vergeten?</i></p> <p>17. Rollen (en rolaspecten) van docenten: <i>hebben we misschien rollen of rolaspecten vergeten?</i></p> <p>18. Wat vindt de modale docent ervan? <i>hebben de principes en vuistregels draagvlak bij docenten?</i></p> <p>19. Belendende bronnen voor onderwijsethiek: <i>zijn er verbindingslijnen met andere beroepsgebieden?</i></p> <p>20. De VSNU-gedragscode: <i>hoe verhouden de vijftien principes zich tot de NGW?</i></p> <p>21. Ethische principes versus bindende gedragsregels: <i>wat te denken van ethische codes en gedragscodes?</i></p> <p>22. Beroepsethiek versus organisatie-ethiek: <i>hoe verhoudt beroepsethiek zich tot organisatie-ethiek?</i></p> <p>23. De uitkomsten van de docenten-enquêtes: <i>het bronmateriaal bij hoofdstuk 18</i></p>
<p>--- Samenvatting van de principes en vuistregels</p> <p>--- Literatuurverwijzingen</p> <p>--- Systematisch register</p>